

JUST

JOURNAL OF LANGUAGE
RIGHTS & MINORITIES

REVISTA DE DRETS
LINGÜÍSTICS I MINORIES

El foment i l'oferta activa de la llengua catalana enfront de la precarietat de l'ús de les llengües cooficials a l'Administració de justícia / *The promotion of Catalan despite the precarity of use of co-official languages in the administration of justice*

Maria Ballester Cardell

Per citar aquest article:

Ballester Cardell, Maria. 2023. «El foment i l'oferta activa de la llengua catalana enfront de la precarietat de l'ús de les llengües cooficials a l'Administració de justícia». En «Rights, Language Regimes, and Language Policy: An International Perspective», edició de Juan Jiménez-Salcedo & Jacqueline Mowbray. Monogràfic, *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories* 2 (1): 83-112.

<https://doi.org/10.7203/Just.2.24900>.

Data de recepció: 19/07/2022 Data d'acceptació: 03/04/2023

© 2023 JUST. JOURNAL OF LANGUAGE RIGHTS & MINORITIES, REVISTA DE DRETS LINGÜÍSTICS I MINORIES, VOL 2 (1), CÀTEDRA DE DRETS LINGÜÍSTICS - UNIVERSITAT DE VALÈNCIA. ISSN: 2952-2307

El foment i l'oferta activa de la llengua catalana enfront de la precarietat de l'ús de les llengües cooficials a l'Administració de justícia

Maria Ballester Cardell

Universitat de les Illes Balears, Espanya

Resum

En el model plurilingüe que deriva de la Constitució, la declaració d'oficialitat d'una llengua en suposa el reconeixement per part de tots els poders públics com a mitjà de comunicació entre ells i la ciutadania, amb plena validesa i eficàcia. Tanmateix, l'abast de l'oficialitat a l'àmbit de l'Administració de justícia presenta singularitats importants a causa, sobretot, de la configuració unitària i centralitzada del poder judicial i de la interpretació restrictiva que fa el Tribunal Constitucional de la regulació lingüística en l'àmbit de la justícia. Existeixen causes estructurals que afecten la precarietat de l'ús de les llengües pròpies cooficials davant l'Administració de justícia, com la resistència dels membres de la carrera judicial, la formació majoritàriament en llengua castellana en els graus en Dret de les universitats del domini lingüístic català o la manca de textos normatius o terminologia jurídica en català. En aquest estudi es presenta la iniciativa del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears per fomentar l'ús del català en l'àmbit judicial. Tot i que encara no se'n poden valorar els efectes, aquesta és una bona oportunitat per facilitar una millora significativa dels drets lingüístics i també un canvi de mentalitat entre els membres de la judicatura.

Paraules clau: Llengua oficial, normalització lingüística, drets lingüístics, Carta europea de llengües regionals o minoritàries, Administració de justícia, Tribunal Superior de Justícia, Illes Balears

Abstract

According to the multilingual model set out by the Constitution, the declaration of official status of a language implies its recognition by all public authorities as a means of communication between them and the citizens. However, the official use of Catalan in the courts presents specific challenges, largely due to the unitary and centralized configuration of the Judiciary, as well as to the Constitutional Court's restrictive interpretation of linguistic regulation in the field of justice administration. There are structural causes that affect the precarity of the use of co-official languages in the Judiciary. These include the reticence of the members of the Judiciary, the fact that most legal training at universities in Catalan-speaking areas takes place in Spanish, and the lack of regulatory texts or legal terminology in Catalan. This study presents the initiative of the High Court of Justice of the Balearic Islands to promote the use of Catalan in the judicial arena. Despite the fact that this scheme is still in its infancy, this is a good opportunity to significantly improve language rights, as well as to change the mindset of member of the Judiciary.

Keywords: Official language, linguistic normalization, linguistic rights, European Charter for Regional or Minority Languages, Judiciary, High Court of Justice, Balearic Islands

1. Introducció

El model de plurilingüisme que deriva de la Constitució i dels estatuts d'autonomia dona lloc a l'ordenació jurídica del règim oficial de llengües. El Tribunal Constitucional deixa clar, des dels primers pronunciaments sobre la realitat plurilingüe de l'Estat, que la declaració d'oficialitat d'una llengua en suposa el reconeixement per part de tots els poders públics —no només els autonòmics— com a mitjà de comunicació entre ells i la ciutadania, amb

plena validesa i eficàcia (STC 82/1986, FJ 2n). De forma més directa, el mateix tribunal explica que, com a conseqüència de l'oficialitat d'una llengua pròpia, existeixen uns drets lingüístics de la ciutadania com, per exemple, el dret de dirigir-se a totes les administracions públiques en qualsevol de les llengües oficials i la plenitud i igualtat d'efectes jurídics dels documents redactats en la llengua pròpia (STC 87/1997). D'aquests pronunciaments es desprèn que, en una situació de normalitat de l'ús de la llengua pròpia oficial, totes les Administracions —també la de justícia— han de garantir el dret d'opció lingüística de la ciutadania.

Tanmateix, l'abast de la cooficialitat en l'Administració de justícia presenta singularitats molt importants a causa, entre d'altres circumstàncies, de la confluència, d'una banda, de la competència autonòmica de garantir l'oficialitat de la llengua i l'exercici dels drets lingüístics de la ciutadania i, de l'altra, de les competències estatals envers la Justícia (Cobrerros Mendazona 1990, 212-213). De tothom és conegut que s'ha articulat en l'Estat espanyol un model judicial «indiferent» al procés de descentralització política i territorial. El principi d'unitat jurisdiccional (derivat dels articles 117.5, 122.1 i 152.1, segon paràgraf, de la Constitució) suposa, bàsicament, el caràcter uniforme en l'organització dels jutjats i tribunals; el mateix estatut jurídic per a les i els membres de la judicatura i la magistratura en l'exercici de la carrera judicial, i la unitat del govern del poder judicial.

Amb aquestes coordenades i, atesa la reserva a l'Estat pel que fa a la competència exclusiva en matèria de l'Administració de justícia, en les primigènies sentències del Tribunal Constitucional ja s'afirma que existeix un únic poder judicial en l'Estat (STC 25/1981). Per salvar les contradiccions entre la Constitució i els primers estatuts d'autonomia, que incorporaven algunes referències a l'exercici de determinades facultats en relació amb l'Administració de justícia, el Tribunal Constitucional distingeix entre una concepció estricta —referida a la funció jurisdiccional pròpiament dita i al govern del poder judicial— de la competència estatal i una interpretació més àmplia —«l'administració de l'Administració de justícia»—, conformada per les funcions accessòries a nivell personal o material, i que podria ser assumida per les comunitats autònomes (STC 56/1990, FJ6è). En relació amb l'assumpte que analitzam, però, aquesta flexibilització articulada per la jurisprudència constitucional resulta insuficient, bàsicament per dos motius. En

primer lloc, perquè no totes les comunitats autònomes han assumit competències en matèria de justícia; i perquè les que sí que ho han fet s'han trobat amb moltes dificultats per avançar en l'ús normalitzat de la llengua pròpia en l'esfera jurisdiccional.

Com es veurà, el marc jurídic de les llengües oficials ve condicionat per la prevalença del dret fonamental a un judici just i per una configuració unitària i centralitzada del poder judicial. La jurisprudència presenta el castellà com a llengua preferent i generalment usada en l'àmbit de l'Administració de justícia (STC 56/1990) i condiona el dret a rebre atenció en la llengua oficial elegida a les «possibilitats del moment» adoptades per les administracions —estatal i autonòmiques— competents (STC 82/1986). En definitiva, es mantenen els desajustos entre el marc normatiu i el reconeixement efectiu del dret d'opció lingüística en relació amb l'Administració de justícia i s'afebleix, encara més, la situació de les altres llengües oficials.

Ara bé, més enllà dels manaments legals en el marc de la política de foment i difusió de la llengua pròpia i de la interpretació que n'ha fet el Tribunal Constitucional, és clar que l'ús normal de les llengües pròpies i oficials en l'àmbit de la justícia permet una prestació pública més atenta i respectuosa i de major qualitat en un entorn especialment sensible pels interessos de la ciutadania. I, sobretot, reforça i exemplifica la idea que l'accés a la jurisdicció (a través de la tutela judicial efectiva) és la millor garantia per a la protecció dels drets reconeguts a la ciutadania, també el dret d'opció lingüística.

Amb un enfocament centrat en els drets lingüístics de la ciutadania davant l'Administració de justícia, a continuació s'analitzarà, en primer lloc, el marc normatiu sobre els usos de les llengües oficials en aquest àmbit. A continuació, també s'exposaran les causes estructurals de la precarietat de l'ús de les llengües cooficials a la justícia, com són el control exclusiu per part del legislador estatal per decidir sobre l'exigència de capacitació lingüística en les dues llengües oficials de membres de la judicatura i la magistratura i del personal al servei de l'Administració de justícia, la resistència dels membres de la carrera judicial, la formació majoritàriament en llengua castellana en els graus en Dret de les universitats del domini lingüístic català o la manca de textos normatius o terminologia jurídica en català. En aquest context, serà interessant comentar

una iniciativa sorgida del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears per promoure l'ús del català en la justícia. Per acabar, s'exposaran unes consideracions finals sobre les expectatives que genera aquesta campanya que aborda, per primera vegada, des de dins, la problemàtica estructural i sistèmica que afecta el català en l'àmbit de la justícia a les Balears.

2. El marc normatiu sobre els usos lingüístics davant l'Administració de justícia

A l'hora d'analitzar l'ordenació lingüística de la llengua pròpia oficial en relació amb l'Administració de justícia, s'ha de partir d'un nivell triple de regulació (supraestatal, estatal i autonòmic). S'ha de considerar, també, la confluència de normes bàsicament lingüístiques i les que regeixen l'Administració de justícia. De fet, ja podem avançar que aquesta concurrència de normes no és perfectament simètrica (almenys així ho ha interpretat el Tribunal Constitucional), sinó que debilita les garanties dels usos de la llengua oficial pròpia quan entra en joc el dret a la tutela judicial efectiva o a un procés just.

En primer lloc, aquest marc normatiu es veu delimitat per la Carta europea de llengües regionals o minoritàries, aprovada pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa, el 25 de juny de 1992, ratificada per Espanya el 2 de febrer de 2001, i que va entrar en vigor en el nostre territori l'1 d'agost de 2001. Segons la Interlocutòria del Tribunal Constitucional 166/2005, aquesta convenció internacional «se integra en el "ordenamiento jurídico interno" (artículo 96.1 de la Constitución), sin perjuicio del valor interpretativo que le confiere el artículo 10.2 [de la Constitución]» [FJ6è]. Amb caràcter general, mitjançant aquest instrument, les parts es comprometen a eliminar qualsevol distinció o restricció respecte a la utilització d'una llengua regional o minoritària que en posi en perill el manteniment (article 7.2). Més en concret, en relació amb l'àmbit de l'Administració de justícia (article 9), el estats signataris s'obliguen a respectar el dret a fer servir la llengua davant l'autoritat judicial sempre que el jutge o la jutgessa no consideri que aquesta possibilitat «constitueix *un obstacle per a la bona Administració de justícia*» (la cursiva és nostra), a garantir que el procediment segueixi en la llengua minoritzada «recorrent si cal a intèrprets i a traduccions que no impliquin costos addicionals

per als interessats», a «no rebutjar la validesa dels documents jurídics elaborats dins l'àmbit de l'Estat pel sol fet que siguin redactats en una llengua regional o minoritària», i «a fer accessibles, en les llengües regionals o minoritàries, els textos legislatius nacionals més importants».

Per valorar de manera integral l'efectivitat dels drets continguts a la Carta Europea, no resulta sobrer recordar que, tal com ho ha interpretat el Tribunal Constitucional, l'article 10.2 de la Constitució no atorga rang constitucional als drets proclamats en els tractats internacionals (STC 36/1991). De forma més concreta, l'Informe explicatiu del Consell d'Europa sobre la Carta Europea parteix de la premissa que «la Carta no crea drets individuals ni col·lectius pels parlants de llengües regionals o minoritàries», però sí exigeix que els compromisos assumits pels estats s'han de traslladar a la legislació interna i han de ser efectius per les comunitats corresponents i els seus membres (epígraf 11). En relació amb el punt que ara més ens interessa —sobre l'aplicació a Espanya de les disposicions contingudes en l'article 9 de la Carta i, més en concret, sobre la garantia que els òrgans judicials «portin el procediment en les llengües regionals o minoritàries», establert en les lletres *a*, *b* i *c* del precepte—, en el mateix Informe s'interpreta que això implica, en tot cas, que la llengua regional o minoritària en qüestió és utilitzada a la sala d'audiència i en els procediments en què participa la part parlant d'aquella llengua. No obstant això, correspon a cada estat, en funció de les característiques concretes del seu sistema judicial, precisar l'abast de l'expressió “portin el procediment” (epígraf 94, 20). Aquesta precisió no es pot desconnectar de la cautela prevista en l'incís final del primer apartat de l'article 9.1, segons el qual les mesures específiques en relació amb l'ús de les llengües minoritzades en la Justícia queden condicionades per la bona administració de la justícia. En concret, respon a «la voluntat de la CAHLR de protegir els principis fonamentals de la justícia, com ara la igualtat de les parts i una rapidesa adequada del procediment judicial, contra la possibilitat d'un recurs abusiu a les llengües regionals o minoritàries» (epígraf 91, 20) (Consell d'Europa 1992).

En segon lloc, passant a l'àmbit estatal, en relació amb el règim jurídic de l'ús de les llengües oficials a la justícia, la Constitució declara l'oficialitat de la llengua castellana (article 3.1) i remet als estatuts d'autonomia per al reconeixement de

l'oficialitat de les altres llengües espanyoles (article 3.2). Altrament, el text constitucional estableix la competència exclusiva de l'Estat sobre l'Administració de justícia (article 149.1.5a) i sobre la legislació processal (article 149.1.6a).

Sobre la base d'aquestes competències, la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial (LOPJ) estableix els eixos fonamentals sobre l'ús de les llengües en l'esfera jurisdiccional. En concret, l'article 231 de la LOPJ estableix que, en les actuacions judicials s'ha d'usar el castellà com a llengua oficial de l'Estat (apartat 1). Igualment, permet que la judicatura, la fiscalia i les persones que treballen al servei dels jutjats i tribunals usin també la llengua oficial pròpia de la comunitat autònoma, sempre que cap de les parts s'hi oposi, invocant desconeixement que pugui suposar indefensió (apartat 2). Afirmar, a continuació, que les parts poden utilitzar la llengua oficial al territori on tinguin lloc les actuacions judicials, tant orals com escrites (apartat 3). Finalment, s'estableix que es pot ordenar la traducció de les actuacions realitzades en la llengua oficial de la comunitat autònoma quan ho demani la part que invoca indefensió o en el cas que ho disposin les lleis (apartat 4). Altrament, la LOPJ es refereix al coneixement lingüístic de les i els membres de la carrera judicial, que és considerat un mèrit per a la provisió de places judicials en comunitats autònomes amb llengua pròpia (articles 341 i 431).

Ja en l'àmbit autonòmic, l'article 4 de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears, segons la redacció aprovada mitjançant la Llei orgànica 1/2007, del 28 de febrer, estableix l'oficialitat de la llengua catalana; reconeix el principi de no discriminació per motius lingüístics; i fixa un mandat d'actuació a les institucions per assegurar «la igualtat plena de les dues llengües quant als drets dels ciutadans». Per la seva banda, l'article 14.3 disposa el dret d'opció lingüística en relació amb l'administració autonòmica. I l'article 14.4 diu que la comunitat autònoma ha de garantir la qualitat dels serveis de l'Administració de justícia. Altrament, en el títol VI, dedicat al poder judicial a les Illes Balears, la norma institucional bàsica estableix el coneixement del català com a mèrit preferent en els concursos i oposicions per proveir els llocs de la judicatura i la magistratura a les Illes Balears (article 97.2).

De manera més específica i significativa, la Llei 3/1986, del 29 d'abril, de normalització lingüística de les Illes Balears, reforça la protecció judicial de l'ús de

la llengua pròpia amb la disposició d'un precepte específic que reconeix la tutela efectiva del dret d'opció lingüística per via jurisdiccional, «d'acord amb la legislació vigent» (article 5.1). A més, l'article 11 reconeix el dret de la ciutadania de dirigir-se a l'Administració de justícia en la llengua oficial que triï, sense que li sigui exigible cap tipus de traducció (apartat 1); el precepte diu també que davant els tribunals de les Illes totes les actuacions en català són vàlides i eficaces (apartat 2); i estableix el mandat als poders públics per fer efectiva la normalització progressiva de l'ús de la llengua catalana també en l'àmbit de la justícia (apartat 3). Per la seva banda, la disposició addicional primera encomana al Govern balear la promoció de la normalització lingüística a l'Administració de justícia, mentre que la disposició transitòria primera, segon apartat, estableix la promoció d'acords entre el Govern de les Illes Balears i l'Administració de justícia per impulsar-ne l'adaptació a les disposicions de la Llei de normalització.

Per tancar la referència al règim jurídic sobre l'ús de la llengua catalana en les actuacions jurisdiccionals, tot i que sense valor normatiu, ens hem de referir a la Carta dels drets dels ciutadans davant la justícia, fruit del Pacte d'Estat per a la Justícia i aprovada com a proposició no de llei pel Congrés dels Diputats l'any 2002 (CGPJ 2020). En aquest document es reconeix, en l'apartat 16, el dret de la ciutadania d'utilitzar amb l'Administració de justícia la llengua oficial que triï i a rebre atenció de conformitat amb els termes legalment establerts.

El marc normatiu exposat fins ara permet concloure que existeix una vinculació de totes les administracions i institucions públiques ubicades a la comunitat autònoma, també les de dependència estatal, amb el dret d'opció lingüística. En les relacions de la ciutadania amb l'Administració de justícia, aquest dret es concreta en el dret d'usar la llengua pròpia oficial en la forma oral i per escrit i a presentar documents, que produeixen plens efectes jurídics i tenen validesa, sense necessitat de traducció. En el cas que la documentació presentada hagi de tenir efectes fora del domini lingüístic català, s'han de traduir per part de l'Administració, sense retards injustificats. Altrament, també existeix el dret dels particulars i dels operadors jurídics d'emprar el català en el decurs del procediment. Ara bé, aquest dret no està plenament garantit en el cas que alguna de

les parts s'hi oposi invocant desconeixement de la llengua que li pugui produir indefensió. Per tant, no queda assegurat que el procediment es desenvolupi en llengua catalana.

Això es així perquè, com s'ha vist, l'establiment dels drets lingüístics en l'àmbit de la justícia conflueix amb el dret a un procés just, que s'associa a la interdicció de la indefensió (que, com a dret fonamental, està reconegut a l'article 24 de la Constitució). El Tribunal Constitucional parteix de la premissa que aquestes dues garanties operen en el mateix pla i que la garantia de la tutela judicial preval sobre les garanties del dret d'opció lingüística. Així ho dona a entendre quan diu que la titularitat i l'exercici efectiu de les garanties processals de l'article 24.1 i 2 de la Constitució «no puede condicionarse en función del carácter oficial de la lengua en la que se expresen sino que dimanar de la esencia misma de la noción de proceso justo» (ITC 166/2005). Altrament, la normativa sectorial de l'Estat, a través de la qual es desplega la competència exclusiva en matèria de justícia, conté en alguns punts espais poc delimitats i ha donat lloc a lectures distintes sobre la seva aplicació. A més, aquesta regulació ha estat interpretada pel Tribunal Constitucional de forma que s'afebleix l'ús normal del català en aquest entorn.

3. La debilitat estructural de les garanties lingüístiques de la ciutadania en les seves relacions amb el poder judicial

Com s'ha vist, en el règim jurídic del usos en l'àmbit judicial el castellà és la llengua d'ús general i preferent davant l'Administració de justícia; no s'exigeix la capacitació lingüística de membres de la judicatura i la magistratura i del personal al servei de l'Administració de justícia, que és l'eina més efectiva per assegurar el dret d'opció lingüística de la ciutadania; i, sobretot, el dret de la ciutadania a usar la llengua pròpia oficial cedeix davant la invocació de l'altra part de desconeixement que pot provocar indefensió. La regulació jurídica de la qüestió posa de manifest una tensió entre el dret a un procés just i els drets lingüístics davant la justícia i mostra les deficiències de la desconexió entre la legislació estatal, d'una banda, i els estatuts d'autonomia i les lleis de normalització lingüística, de l'altra. En un context de debilitat de les garanties lingüístiques

de la ciutadania, les llengües minoritzades mantenen «una posició marginal en l'àmbit de la justícia» (Colom Pastor 2002, 35). Sens dubte, ens trobam davant una de les àrees menys permeables a l'ús de les llengües oficials i pròpies de les comunitats autònomes (Pla Boix 2005, 17; Urrutia Libarona 2013, 152), en què «la doble oficialitat sovint és més teòrica que real» (Pou i Pujolràs 2007, 134) i en què s'impedeix «que el ciutadà pugui exercir amb normalitat en l'àmbit de l'Administració de justícia el dret d'opció lingüística» (Llabrés Fuster 2021).

La persistència de les deficiències en les garanties dels drets lingüístics en la justícia també s'ha posat de manifest a nivell institucional. En el *Libro blanco de la Justicia* ja s'exposa l'anomalia que suposa mantenir l'Administració de justícia com un «reducto aislado poco permeable a la utilización de las lenguas oficiales distinta del castellano». I, tot seguit, es recorda l'obligació dels poders públics de garantir el dret de la ciutadania a usar la llengua pròpia oficial en el territori de la comunitat autònoma (CGPJ 1997, 115-116). Per la seva banda, en el *Llibre verd de l'Administració de justícia* també es destaca la precarietat de la situació de la llengua catalana, «que es manifesta en un ús força escàs i molt inestable» (Departament de Justícia 2005, 445). En ambdós casos es considera indispensable que s'engeguin les reformes legislatives oportunes (principalment en la LOPJ, però també en la Llei d'enjudiciament civil) per poder fer efectiu el dret d'usar la llengua pròpia oficial davant l'Administració de justícia. Tanmateix, aquestes reformes, imprescindibles per superar les contradiccions i incoherències que dificulten la normalització lingüística de les llengües espanyoles diferents del castellà, no arriben.

En els darrers informes del Comitè d'Experts del Consell d'Europa s'insisteix en el fet que la manca de canvis normatius en l'article 231 de la LOPJ dificulta i desincentiva l'ús de les llengües oficials en l'Administració de justícia, ja que l'ús efectiu d'aquelles requereix traducció, la qual cosa allarga els tràmits. A més, es recorda que, tot i l'organització de cursos de formació en les llengües oficials, no hi ha hagut avanços en la capacitat del personal judicial i no judicial al servei de la justícia. I es torna a proposar la modificació de la Llei orgànica del poder judicial per a garantir l'ús del català en els processos judicials quan ho sol·liciti una de les parts, així com utilitzar el català en relació amb l'Administració General de l'Estat. Així consta en el Cinquè Informe del Comitè d'Experts, en relació

amb el seguiment de l'aplicació de la Carta Europea a Espanya, en el capítol d'avaluació general de polítiques, legislació i pràctiques legislatives relatives a les llengües regionals o minoritàries a Espanya (Consell d'Europa 2019).

L'informe complementari, enviat per Espanya el 4 de febrer de 2021 (MPTFP 2021), sobre la implementació de les recomanacions incloses en el Cinquè Informe del Comitè d'Experts, tracta de donar-hi resposta. En el document remès pel Govern s'insisteix que des del Ministeri de Justícia s'està treballant amb la predisposició de donar impuls a aquesta recomanació i es parteix del reconeixement legal del dret d'opció lingüística en els processos judicials (a l'article 231 de la LOPJ). L'Estat explica l'incompliment dels compromisos en aquest punt per la manca d'informació subministrada per part de les comunitats autònomes. I, per conèixer les dades referents a l'ús efectiu de la llengua oficial pròpia en l'Administració de justícia, planteja que és necessari mantenir contactes amb les entitats autonòmiques responsables de política lingüística.

En resposta a l'informe complementari, el Comitè d'Experts (Consell d'Europa 2021) reitera, una vegada més, que no s'ha avançat en aquest punt i que és recomanable que el legislador estatal modifiqui el marc jurídic per assegurar que les i els membres de la carrera judicial puguin realitzar també els seus tràmits en la llengua oficial de la comunitat autònoma on estiguin destinats. S'assenyala que, a la pràctica, la judicatura i la magistratura usen molt poc una llengua que no sigui la castellana i això fa que les parts en el procediment es veuen induïdes a utilitzar també el castellà. I quan una de les parts insisteix a fer servir la llengua cooficial es recorre puntualment a interpretació, però no es tramita tot el procediment en aquesta llengua. Es destaca, també, que les respostes que provenen de les entitats cíviques posen en relleu que no s'ha incrementat el nombre de persones al servei de la justícia capacitades en la llengua cooficial. Aquestes circumstàncies fan que es mantingui una situació anòmala, a causa d'un ús molt minoritari de la llengua cooficial en l'àmbit judicial, en proporció a l'ús general de la llengua pròpia. Es valora positivament l'esforç de l'Estat per recopilar informació sobre l'ús efectiu de la llengua cooficial en els procediments judicials. També mereix una consideració positiva la previsió d'implementar programes informàtics que facilitin traduccions automàtiques en les llengües oficials, però s'adverteix que aquestes mesures no poden suplantar el component humà, que és fonamental

en el coneixement i comprensió d'un cas judicial. Per tot això, el Comitè d'Experts lamenta que les autoritats espanyoles no hagin canviat de postura en aquest punt i insisteix en la necessitat de prendre mesures immediates en l'àmbit legislatiu per fer efectiu l'ús de les llengües regionals o minoritàries en els procediments judicials quan ho sol·licita una de les parts.

A dia d'avui, les dades sobre l'ús de les altres llengües oficials davant la justícia confirmen l'endarreriment de les llengües minoritzades respecte del castellà. La informació de què disposam no prové de xifres oficials, la qual cosa també resulta preocupant. Fins ara no s'ha donat compliment a l'obligació legal d'incloure en la Memòria del Consell General del Poder Judicial (CGPJ) un «Informe sobre l'ús de les llengües cooficials en la justícia i, en particular, per part dels jutges i magistrats en exercici de les seves funcions» (article 563.2 LOPJ). La minsa informació referida a l'ús de les llengües oficials que dona a conèixer l'òrgan de govern de la judicatura està vinculada a les queixes sobre l'ús de la llengua elegida (Llabrés Fuster 2021). En aquest sentit, en la Memòria corresponent a l'any 2020 s'apunta que, analitzats en termes absoluts, el nombre de sol·licituds per aquest motiu:

no es muy elevado, y su número ha ascendido de 16 del año 2019 a 20 en el año 2020. Durante el año 2020, han sido tramitados 20 expedientes de queja: En 9 de ellos se pide que se utilice la lengua de la comunidad autónoma en lugar del castellano (3 el gallego, 3 el catalán, 2 el valenciano, y 1 el euskera), mientras que en 11 se solicita el uso del castellano. (CGPJ2021, 62)

Si ens referim a la situació específica de les Illes Balears en aquests darrers anys, en la Memòria anual de 2020 del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, presentada davant la Comissió d'Assumptes Institucionals i Generals del Parlament de les Illes Balears el 12 de maig de 2021, hi ha una referència a les sol·licituds de traducció al català rebudes (dotze en total); però, en canvi, no s'al·ludeix al nombre de sentències redactades en català. En la Memòria de l'any 2021, que segons consta en la pàgina inicial està realitzada a partir de les dades recollides pel CGPJ, igualment només hi consten les sol·licituds de traducció al català (que puguen lleugerament fins a 49 en total) (TSJIB 2022).

Aquestes dades, tant a nivell estatal com en l'àmbit autonòmic, ens situen davant un escenari d'anormalitat —de quasi absència o menysteniment— del català en la justícia. Són xifres que, a més, contrasten clarament amb els percentatges d'ús i de coneixement de les llengües pròpies cooficials i que posen en relleu el manteniment en el temps d'un problema estructural en un dels entorns més sensibles per a la defensa dels drets i interessos de la ciutadania. Aque- lles dades confirmen també les premonitòries manifestacions sobre la desconfiança en el procés normalitzador de la llengua catalana en l'Administració de justícia (Duarte 1983, 117).

4. Causes de la precarietat en els usos d'una llengua minoritzada davant l'Administració de justícia

La precarietat de l'ús de les llengües cooficials a la justícia és el resultat d'un conjunt de causes que, combinades, provoquen unes inèrcies molt difícils de revertir. D'una banda, la mateixa forma d'organització territorial del poder, el sistema de distribució de competències en matèria de justícia i la interpretació que n'ha fet el Tribunal Constitucional dificulta la permeabilitat de les mesures de foment, que s'impulsen des de l'àmbit autonòmic, de l'ús de les llengües oficials en l'esfera jurisdiccional. A aquest primer factor se n'hi sumen d'altres, com el control exclusiu per part del legislador estatal per decidir sobre l'exigència de capacitació lingüística en les dues llengües oficials de la judicatura i la magistratura i del personal al servei de l'Administració de justícia, la resistència dels membres de la carrera judicial, la formació majoritàriament en llengua castellana en els graus en Dret de les universitats del domini lingüístic català o la manca de textos normatius o terminologia jurídica en català.

4.1. Dificultats estructurals derivades de la consideració unitària i centralitzada del poder judicial

La Constitució espanyola organitza la justícia i el poder judicial a partir del principi d'unitat jurisdiccional (articles 117.5, 122.1 i 152.1 de la Constitució) i, a més, reserva a l'Estat la competència exclusiva en matèria d'Administració de

justícia (article 149.1.5^a de la Constitució). Aquest enfocament implica, en paraules del Tribunal Constitucional, que «la estructura territorial del Estado es indiferente, por principio, para el Poder Judicial» (STC 31/2010, FJ 42). A més, aquesta circumstància es concreta, entre altres aspectes, en el caràcter estatal dels cossos de funcionariat o personal dels serveis públics al servei de la justícia. Això suposa que només la LOPJ pot decidir sobre l'exigència de la capacitació lingüística adequada i suficient en les dues llengües estatals de personal judicial (que, alhora, és l'única forma de garantir de manera efectiva el dret d'opció lingüística de la ciutadania). Com ja s'ha dit, el legislador estatal ha optat per disposar que en la provisió de places judicials a les comunitats autònomes amb llengua oficial el coneixement lingüístic sigui considerat un mèrit (articles 341 i 431). I el títol III del Reglament 2/2011 de la carrera judicial regula la valoració del mèrit de coneixement de la llengua pròpia oficial en els concursos a aquelles comunitats autònomes.

Sí que és possible, d'acord amb els requisits que marquen els articles 521 i 530 de la LOPJ, que les comunitats autònomes amb competències en la matèria puguin exigir el coneixement de la llengua pròpia per a l'accés a determinats llocs de feina de funcionariat dels cossos al servei de l'Administració de justícia en el seu territori (en la línia marcada per la STC 253/2005, FJ 10). D'aquesta mateixa jurisprudència es desprèn, però, que no es pot establir el requisit de capacitació lingüística amb caràcter general, sinó que s'ha de fer una valoració precisa de les places en què sigui necessari l'establiment del requisit exigible. Tanmateix, aquest no és el cas de les Illes Balears, que no té assumides les competències en la matèria.

4.2. Un marc normatiu que desequilibra i entrebanca l'ús d'una llengua diferent de la castellana

Tal com s'ha vist, la normativa reguladora de l'Administració de justícia realitza una recepció incompleta o inadequada en relació amb els usos lingüístics i dona lloc a posicions limitadores dels règims estatutaris d'oficialitat de les llengües pròpies i dels mandats de protecció i foment d'aquestes llengües.

L'article 231 de la LOPJ parteix d'una posició preferent del castellà a les actuacions judicials, tot reconeixent un ús potestatiu de la llengua pròpia oficial, tant

pel personal judicial com per les parts que intervenen en el procediment, sempre i quan cap de les parts s'hi oposi invocant desconeixement que pot generar indefensió. A més, estableix les condicions per a la traducció dels documents en cas de desconeixement d'alguna de les persones intervinents i quan la documentació hagi de tenir efectes fora de la comunitat autònoma. En canvi, la norma en qüestió no disposa el dret de la ciutadania a ser atesa en les llengües pròpies oficials, que sí està establerta en les lleis de normalització lingüística.

El Tribunal Constitucional s'ha pronunciat sobre l'encaix d'aquest precepte amb l'article 3.2 de la Constitució a la Interlocutòria 166/2005, per la qual s'inadmet a tràmit la qüestió d'inconstitucionalitat que planteja l'Audiència Provincial de Biscaia. L'assumpte se suscita en relació amb la llengua en què s'ha de desenvolupar el procés i sobre la capacitació lingüística de la judicatura en les altres llengües espanyoles, particularment, en l'ordre penal. En la interlocutòria es conclou que la garantia del dret a interpretació salva la contradicció eventual entre el dret a l'ús de la llengua oficial i la no exigibilitat a la judicatura del coneixement de la llengua oficial. «[L]a ponderación a favor del derecho a usar la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma se completa con la intervención del intérprete [...] a los efectos de evitar la eventual indefensión a terceros o para garantizar que el desconocimiento de ese idioma por [...] los miembros de los órganos jurisdiccionales no suponga merma de la efectividad de los derechos de los ciudadanos.» Tanmateix, tal com destaca Pons Parera, «la ponderació efectuada sembla però qüestionable, atès que no tindria prou en compte les implicacions de l'estatus oficial de llengua i els drets dimanants, en aplicar-li la mateixa garantia —dret a l'interpret— que a les llengües estrangeres» (2019, 45).

En definitiva, la regulació estatal deixa a l'arbitri de la judicatura la decisió de portar el procediment en la llengua oficial pròpia de la comunitat autònoma, tot i que:

el legislador té un ventall de possibilitats d'abordar aquesta situació. Entre altres, limitar l'arbitri judicial, remoure els obstacles perquè la utilització de les llengües oficials pròpies de les comunitats autònomes no constitueixi un obstacle per a la bona administració de justícia i regular els supòsits en que es podrà menar el procediment en les llengües pròpies de les comunitats, o, com a mínim, que aquesta decisió sigui reglada pel jutge. (Colom Pastor 2002, 33)

4.3. La interpretació restrictiva que s'ha fet per part del Tribunal Constitucional del marc normatiu

Sobre els usos lingüístics davant el poder judicial, el Tribunal Constitucional dona a entendre que el castellà és la llengua pròpia de l'Administració de justícia com una conseqüència del seu caràcter oficial a tot l'Estat. La jurisprudència destaca que «el carácter de lengua oficial de ámbito general del castellano y la obligación que todos los españoles tienen de conocerlo [...] hace que ésta sea la lengua generalmente usada en el ámbito de la Administración de Justicia» (STC 56/1990, FJ 41). Aquest mateix plantejament és assumit pel CGPJ en l'informe que s'emet en relació amb la Carta europea de llengües regionals i minoritàries, concretament, en l'apartat dedicat a l'Administració de justícia (Triadú i Vila-Abadal 2002, 132-134).

El caràcter preferent del castellà es veu reforçat amb la interpretació jurisprudencial sobre la facultat de tria lingüística del personal judicial (Departament de Justícia 2018, 8). La STC 105/2000 analitza el canvi introduït en l'apartat 4 de l'article 231, que, abans de la reforma operada per la Llei orgànica 16/1994, del 8 de novembre, no disponia cap limitació perquè la judicatura pogués ordenar la traducció dels documents redactats en la llengua pròpia oficial de la comunitat autònoma i que, a partir de llavors, condiciona la traducció en els casos establerts a la llei. Sembla que, a partir d'aquest canvi normatiu, es podia interpretar una certa obligació de coneixements lingüístics del personal judicial.

No és aquest, però, l'enfocament del Tribunal Constitucional, segons el qual, fins i tot a manca d'una llei que desenvolupi aquell mandat, la jutgessa o el jutge pot ordenar la traducció de qualsevol document escrit en llengua oficial pròpia. En l'esmentada sentència, el Tribunal Constitucional conclou que la judicatura i la magistratura poden i han d'ordenar la traducció d'un escrit o document redactat en llengua pròpia que sigui oficial «cuando sea necesario para cumplir la función jurisdiccional (artículo 117.1 i 3 CE) de proporcionar a todos tutela judicial efectiva, como exige el principio proclamado en el artículo 24.1 CE».

Altrament, sobre la capacitació lingüística del personal judicial i del personal al servei de l'Administració de justícia, la jurisprudència constitucional, ja en un primer moment, posa de relleu que el dret d'opció lingüística:

ha de atemperarse a las posibilidades de las Administraciones Estatal y Autonómica, cada una de las cuales regulará en el ámbito de sus respectivas competencias los medios y el ritmo de la necesaria adaptación a las exigencias del régimen de cooficialidad. (STC 84/1986)

Aquest enfocament s'endureix en la STC 31/2010, a partir d'una «desactivació [...] de l'especial posició de l'Estatut d'autonomia com a norma lingüística» (Pons Parera 2011, 124), que debilita els mandats estatutaris sobre la necessitat d'un coneixement adequat i suficient de les dues llengües estatals pels empleats públics estatals que exerceixen la seva funció en l'àmbit autonòmic. En concret, qualifica els deures del personal públic «apenas como un trasunto» dels drets d'opció lingüística o una pura formalització derivada de l'oficialitat de la llengua pròpia (FJ 21), per concloure que en aquest punt preval la «competència exclusiva y excluyente» de l'Estat per concretar les disposicions estatutàries. Amb aquest enfocament, «les previsions estatutàries relatives a la capacitació lingüística dels servidors públics resten concebudes com a principis que el legislador estatal concretarà amb un gran marge de decisió» (Pons Parera 2011, 139-140).

4.4. Manca d'una política per part de l'Estat que abasti el pluralisme lingüístic i cultural

El conjunt de pronunciaments judicials, principalment, els formulats a partir de l'esmentada STC 31/2010, que consideren prevalents altres principis o interessos distints al foment i protecció de la llengües pròpies oficials «dibuixen per la via interpretativa una oficialitat recessiva (o en recessió) d'aquestes llengües» (Pradilla Cardona & Marí Mayans 2022, 45). Des de ja fa temps la dissimetria entre les llengües de l'Estat es dona per descomptada i té el seu reflex en l'ordenament jurídic estatal (Marí Mayans 2006, 25), que manté posicions limitadores dels règims estatutaris d'oficialitat de les llengües pròpies. La doctrina posa en relleu que el marc jurídic constitucional espanyol i la seva interpretació jurisprudencial ha derivat en un «bilingüisme de sentit únic» (Jiménez-Salcedo & Carbonneau 2021, 7 a 12), amb

un reconeixement jeràrquic i desigual de les llengües de l'Estat (Tasa Fuster 2017, 74), que es manifesta a través d'una posició dominant del castellà en relació amb les altres llengües. Aquell enfocament esbiaixat «dona peu a interpretacions limitadores de les conseqüències de l'oficialitat de les llengües pròpies» i «subestima la necessitat de les polítiques de defensa i protecció de les llengües autonòmiques» (Segura Ginard 2019, 8).

Un exemple paradigmàtic d'aquesta manca d'interès per dur endavant canvis reals en la política lingüística de l'Estat és el caràcter pràcticament testimonial del Consell de les Llengües Oficials, creat pel Reial decret 905/2007, del 6 de juliol. Tot i que es tracta d'una iniciativa positiva d'impulsar la coordinació tècnica en l'Administració General de l'Estat en l'ús de les llengües oficials de les comunitat autònomes, en realitat, els seus resultats són molt minsos. De fet, amb ocasió del Tercer Informe del Comitè d'Experts ja es posa de manifest que no s'aprecia una política general o enfocament estratègic per part de l'Estat per facilitar la capacitació lingüística del funcionariat estatal en les llengües pròpies oficials. I tot i que es valora positivament la creació del Consell de Llengües Oficials, creu que és important dotar de més recursos l'entitat perquè pugui complir les seves funcions (Consell d'Europa 2012, 38).

Segons el Quart Informe sobre el compliment a Espanya de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries (2010-2013), es destaca que, durant el període que abasta l'Informe, el Consell ha mantingut una reunió amb l'objectiu d'analitzar un informe anterior encarregat a l'Oficina per a les Llengües Oficials en l'Administració General de l'Estat (MPTFP 2014, 161). El Govern d'Espanya intenta explicar que, tot i la manca de continuïtat en les reunions del Consell de les Llengües Oficials (de fet, fins el 2018 només se n'han dut a terme quatre sessions), aquesta inacció es veu apaivagada per les actuacions de l'Oficina per a les Llengües Oficials en l'Administració General de l'Estat, que desenvolupa les seves funcions com òrgan permanent i de suport al Consell de Llengües (MPTFP 2017, 264). Sigui com sigui, la poca freqüència de les reunions del Consell de les Llengües Oficial i la manca d'impuls de polítiques decidides per part de l'Estat fa que persisteixin els problemes estructurals per donar compliment a alguns dels compromisos de la Carta.

4.5. *Altres debilitats que afecten l'ús del català davant l'Administració de justícia*

Una de les febleses dels usos de les llengües pròpies oficials en la justícia és la resistència de la judicatura i la magistratura. Si tenim en compte la realitat actual, del conjunt d'òrgans jurisdiccionals radicats a les Illes Balears, només un jutjat social actua generalment en català, mentre que un jutjat contenciós administratiu, la secció segona de l'Audiència Provincial i la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia ho fan parcialment. Bona part dels membres de la carrera judicial (com també succeeix amb l'advocacia i la resta d'operadors jurídics) que exerceixen el càrrec a Balears procedeixen de fora del domini lingüístic.

Fins i tot en els graus en Dret a les universitats del domini lingüístic català la docència és majoritàriament en llengua castellana. En relació amb les universitats catalanes, segons un estudi de l'any 2020 de l'entitat Plataforma per la Llengua, el 40 % de les hores lectives al Grau en Dret és en català, mentre que en el Màster d'Advocacia el percentatge baixa fins al 29 % (Plataforma per la Llengua 2019). A la Universitat de les Illes Balears el castellà també és preponderant a les aules, tant en la impartició de les assignatures de grau com en la relació entre professorat i estudiantat (Universitat de les Illes Balears 2020). A través d'aquest estudi, es constata que la majoria d'assignatures s'imparteixen en castellà, el professorat s'adreça majoritàriament en castellà a l'estudiantat i, alhora, de forma majoritària, l'estudiantat utilitza el castellà en les comunicacions amb el professorat; i també mostra que el Departament de Dret Privat és un on hi ha més presència de castellà (Ballester Cardell 2021, 257).

Per tant, al marge de qüestions de preferència o tarannà personal, el cert és que la formació i la cultura jurídica de la judicatura i la magistratura continua sent majoritàriament en castellà. Altrament, els convenis signats a finals de la dècada dels 90 del segle passat entre la Comunitat Autònoma de les Illes Balears i el CGPJ per a normalitzar l'ús de la llengua catalana en l'Administració de justícia no han estat efectius. Segons la informació consultada en el web del CGPJ, només s'han signat dos convenis de col·laboració entre el Govern

autonòmic i el CGPJ per a l'execució d'un Pla de Formació de llengua catalana (el 10 de novembre de 1998 i 29 d'abril de 1999).

La manca de material de textos normatius o de terminologia jurídica en català també té efectes en la poca permeabilitat a l'ús davant la justícia de la llengua minoritzada. La majoria dels textos de treball dels operadors jurídics (manuals, codis anotats, legislació) estan redactats en llengua castellana. La versió consolidada de la legislació publicada al BOE es publica en castellà i aquesta és l'única que ofereix seguretat jurídica. Si no hi ha el material de suport en la formació i en l'exercici de les professions jurídiques (o aquest és de difícil accés) augmenten els entrebancs per a l'ús del català a l'entorn judicial i es manté la posició dominant del castellà.

Finalment, en l'apartat de febleses, cal apuntar que les persones usuàries, de vegades, per desconeixement (però també de forma conscient) creuen que és més adient usar el castellà davant l'Administració de justícia. De fet, fins i tot, l'ús possible de la llengua pròpia oficial de la comunitat autònoma és vist com una probable font de dificultats afegides pels particulars en un àmbit ja de per si desconegut i on la ciutadania se sent més desprotegida i vulnerable. És una anomalia que siguin les persones les que s'hagin d'adaptar a la llengua que s'utilitza de manera general i preferent en l'Administració de justícia, i no a la inversa.

5. Una iniciativa des de dins davant un problema estructural en l'Administració de justícia de les Illes Balears

Qualsevol de les situacions i inèrcies apuntades en els apartats anteriors són molt difícils de trencar i dificulten la implementació i el foment del català en la justícia. En aquest context, el president del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears aprofita la compareixença parlamentària del 12 de maig de 2021 per anunciar una línia d'actuació d'impuls del català amb l'objectiu de superar l'endarreriment de la implantació de la llengua catalana en l'Administració de justícia. Es tracta d'un pla que, en aquell moment, encara no estava concretat, i en el qual hi estan compromesos també la Direcció General de Política Lingüística del Govern balear i els Col·legis d'Advocats i de Procuradors de les Illes Balears. Tot i així, ja s'avancen algunes mesures que

es pretén implementar, com ara emprar cartells informatius en els edificis judicials, mitjançant els quals es recordi a la ciutadania que es poden dirigir als jutjats o tribunals en llengua catalana; posar a disposició dels membres de la carrera judicial diccionaris lèxics de traducció de la terminologia jurídica i disposar en la Gerència Territorial del Ministeri de Justícia d'uns programes de traducció automatitzada perquè es puguin fer les traduccions que s'hagin de menester. El president del Tribunal Superior de Justícia expressa la seva voluntat d'implicar també en aquest pla la Universitat de les Illes Balears (i, en concret, la Facultat de Dret) perquè hi hagi assignatures en català en el Màster Oficial per a l'accés a l'Advocacia i perquè s'incrementi el nombre d'assignatures impartides en català en els estudis de Grau.

Algunes de les accions proposades presenten paral·lelismes amb la implementació d'allò que s'ha vingut a denominar "oferta activa de serveis en les dues llengües oficials", sense necessitat de demanar-ho. Aquest enfocament, diferent del principi de "disponibilitat lingüística", ha estat explicat en diverses ocasions pel sociolingüista Isidor Marí Mayans (en sengles ponències sobre l'atenció sanitària i assistencial en un context de doble oficialitat lingüística, celebrades els anys 2021 i 2022, a Palma i a Barcelona respectivament). Alhora, l'esmentada proposta d'oferta activa es formula a partir de les iniciatives que s'han produït al Canadà de garantir la cooficialitat en els serveis públics per part del govern federal (Normand 2021).

Posteriorment, la Sala de Govern del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, en la sessió de 2 de juny de 2021, adopta un acord mitjançant el qual es dona suport a la iniciativa de la Direcció General de Política Lingüística del Govern Balear sobre l'ús del català en l'Administració de justícia. Amb aquesta actuació es pretén informar a la ciutadania del seu dret a usar el català en els jutjats i tribunals en el territori de Balears i facilitar els mitjans necessaris als operadors jurídics que ho requereixin. L'acord, que fou adoptat per unanimitat, quedà pendent de l'aprovació per part del CGPJ. Finalment, mitjançant Acord de la Comissió Permanent del CGPJ, del 21 de juliol de 2021, s'autoritza el Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears a donar suport a la iniciativa esmentada.

El 30 de setembre de 2021 es presenta a la seu del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears la campanya «La justícia, també en català». Carlos Gómez,

president de la institució, incideix en tres aspectes positius que presenta la campanya. En primer lloc, se'n destaca el caràcter inclusiu, amb el qual es tracta d'arribar a totes les persones que es poden sentir alienes o estranyes a l'acció de la justícia pel fet de no poder emprar amb facilitat i normalitat el català. En segon lloc, es posa el focus en l'amplitud i diversitat dels sectors implicats i en el conjunt de mesures adreçades a la ciutadania i als operadors jurídics per facilitar-los eines per tal de fer servir el català en un àmbit —el judicial— que no sempre s'ha presentat com a propici a aquests usos. Per acabar, es destaca que la iniciativa ha de contribuir a fer efectiu un dret, reconegut a la Constitució i esmentat també en l'Estatut d'autonomia i en la Llei orgànica del poder judicial, com és el de la tutela dels drets de la ciutadania, no només a través les sentències sinó mitjançant totes les resolucions que emanen de l'acció judicial, per concloure que «exercir un dret no pot ser un acte heroic pels ciutadans, sinó un acte de normalitat».

La campanya té com a objectiu principal la promoció de l'ús de la llengua catalana dins l'Administració de justícia i fomentar el coneixement i el respecte dels drets lingüístics de la ciutadania. Està impulsada pel Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, el Govern de les Illes Balears, la Gerència Territorial del Ministeri de Justícia, el Col·legi d'Advocats, el Col·legi de Procuradors, el Col·legi de Graduats Socials, el Col·legi Notarial, el Deganat dels Registradors de la Propietat, Mercantils i de Béns Mobles de les Illes Balears i l'Obra Cultural Balear.

Entre les actuacions que s'han dut a terme en l'inici de la campanya destaquen la creació del web Justícia en Català, vinculat a la Direcció General de Política Lingüística, amb la finalitat d'oferir a qui treballa en aquest àmbit i als diferents operadors jurídics l'accés a les eines existents per donar resposta a les necessitats que puguin tenir sobre l'ús de la llengua catalana. Així, en la web es dona compte del material de la campanya. En concret, s'informa de la reedició del *Vocabulari de dret*, editat l'any 2009 per la Universitat de Barcelona i la Universitat de València i coordinat per Eva Pons Parera i Antoni Llabrés Fuster. Aquesta obra s'ha distribuït entre les diferents entitats i organismes implicats en la campanya per acostar el llenguatge jurídic en català a les i els professionals a qui interpel·la la campanya. A més, s'han editat cartells i díptics

informatius per donar a conèixer la campanya a les persones que acudeixen a les dependències de l'Administració de justícia i a qui treballa en aquest àmbit i per informar dels recursos que tenen al seu abast.

En la web, també s'hi troba informació sobre els diferents cursos de formació (en línia o presencials, tant de llengua general com de llenguatge jurídic i administratiu), a més d'altres materials i recursos per aprendre català. A més, estan disponibles tot un seguit de mitjans i recursos que poden ser útils perquè la judicatura i la magistratura, la fiscalia, l'advocacia i la resta del funcionariat de jutjats i tribunals puguin usar el català en la seva feina: diccionaris i cercadors de llengua general i vocabularis i cercadors de terminologia jurídica, models de documents i formularis —principalment provinents del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, que hi treballa de forma molt intensa des de ja fa anys—, fitxes per resoldre dubtes lingüístics especialitzats i reculls de normativa en català.

Tot i que encara no es poden valorar els efectes de la campanya, sí que és possible fer unes breus consideracions sobre les expectatives que ha generat aquest projecte. En primer lloc, la seva articulació ja és una fita rellevant, perquè afronta la problemàtica estructural que afecta els drets lingüístics de la ciutadania. Quan altres autoritats judicials han mirat cap a una altra banda i han optat per no entrar en una de les debilitats sistèmiques de la justícia, el president del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, en la compareixença parlamentària de 12 de maig de 2021, ha posat a l'agenda política i judicial aquesta deficiència i s'ha envoltat de diferents interlocutors com a primera passa per superar-la. En segon lloc, el fet de tractar-se d'una iniciativa en positiu i que surt de dins el poder judicial fa pensar que pot ser més senzill superar les resistències i les reticències dels membres de la carrera judicial: és imprescindible el compromís de la judicatura per aconseguir que la justícia deixi de ser un reducte aïllat, impermeable a la utilització de les altres llengües oficials distintes del castellà.

En tercer lloc, també resulta plausible valorar un abast més ampli de les mesures proposades si, a partir d'un efecte mimètic, es traslladés en altres territoris de l'Estat la voluntat d'impulsar l'ús de les llengües oficials des de dins el poder judicial. L'eventual amplificació d'aquest moviment donaria un missatge

clar al CGPJ i al Govern d'Espanya sobre la necessitat d'impulsar les reformes necessàries per resoldre les disfuncions, detectades ja fa temps, que afecten l'ús de les llengües pròpies oficials en els òrgans jurisdiccionals. En definitiva, la iniciativa engegada a les Illes Balears és una bona oportunitat per superar les incoherències i les contradiccions avui existents entre la legislació lingüística i la normativa reguladora de l'Administració de justícia i facilitar una millora significativa dels drets lingüístics de la ciutadania en un àmbit especialment sensible.

6. Conclusions

Certament, el món de la justícia es manté com un entorn dissuasiu per a l'ús de la llengua catalana, que es troba en una situació especialment precària. Si en l'àmbit judicial l'Administració no s'adreça a la ciutadania en la llengua pròpia del territori, no és realista pensar en l'avanç de l'ús del català en aquest entorn, en el qual, a més, la ciutadania es pot sentir més desprotegida i vulnerable. Tot i que la llei obliga que l'Administració s'adapti per salvaguardar els drets d'opció lingüística de la ciutadania, finalment, és la societat la que s'ha d'adequar a l'Administració de justícia. Això fa perdurar una situació precària i un xoc entre els drets de la ciutadania (formalment reconeguts) i la realitat, en què l'ús del català en l'esfera judicial és pràcticament testimonial.

Per aconseguir revertir una anomalia cal posar eines al servei dels operadors jurídics per a la plena normalització del català també en l'àmbit judicial (com ara les contingudes a la campanya «La Justícia, també en català»). Encara resulta més important comptar amb el compromís de tots els sectors implicats i superar les resistències del món jurídic (principalment de la judicatura i la magistratura i de la resta d'operadors jurídics), però, sobretot, és imprescindible un canvi en la política lingüística de l'Estat mitjançant la posada en marxa dels canvis legislatius necessaris per facilitar plenament el dret d'opció lingüística en l'àmbit de la justícia i establir la capacitació lingüística de personal judicial i de suport a l'Administració de justícia.

Només facilitant que l'Administració s'adapti a la ciutadania (i no a l'inrevés) es donaran passes fermes per assegurar la presència de la llengua catalana

en la justícia. En el sistema constitucional espanyol, el poder judicial es troba interpellat en la defensa i la tutela jurídica dels drets i llibertats de la ciutadania (també del dret a usar la llengua pròpia i a no ser discriminada per motius lingüístics). Està en mans de l'Estat superar les incoherències entre el règim estatutari de les llengües pròpies oficials (i els manaments de protecció i foment del seu ús) i la normativa reguladora de l'Administració de justícia per assegurar plenament la tutela jurídica del dret d'ús de la llengua pròpia.

Bibliografia

- Ballester Cardell, Maria.** 2021. «Crònica legislativa de les Illes Balears. Segon semestre 2020. L'impuls dels drets lingüístics també en època de crisi». *Revista de Llengua i Dret* 75:253-261. <http://dx.doi.org/10.2436/rld.i75.2021.3617>.
- Cobrerros Mendazona, Edorta.** 1990. «La distribució de competències entre l'Estat i les comunitats autònomes en matèria lingüística». *Revista Catalana de Dret Públic* 12: 205-217.
- Colom Pastor, Bartomeu.** 2002. «La llengua catalana en l'Administració de justícia de les Illes Balears». *Revista de Llengua i Dret* 38: 19-45.
- CGPJ = Consejo General del Poder Judicial.** 1997. *Libro blanco de la justicia*. Madrid: CGPJ.
- Consejo General del Poder Judicial.** 2020. *Carta de derechos de los ciudadanos*. <https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Servicios/Atencion-Ciudadana/Modelos-normalizados/Carta-de-Derechos-de-los-Ciudadanos>.
- Consejo General del Poder Judicial.** 2021. *Memoria anual 2021 correspondiente al ejercicio 2020*. Madrid: CGPJ. <https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Poder-Judicial/Consejo-General-del-Poder-Judicial/Actividad-del-CGPJ/Memorias/Memoria-anual-2021--correspondiente-al-ejercicio-2020->.
- Comissió d'Assumptes Institucionals i Generals del Parlament de les Illes Balears.** 2021. Debat sobre els escrits del president del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, mitjançant el qual es tramet les memòries del Tribunal Superior de Justícia. *Diari de Sessions de la Comissió d'Assumptes Institucionals i Generals del Parlament de les Illes Balears*, núm. 53, 2021.

- Consell d'Europa.** 1992. *Informe explicatiu. Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries*. STE núm. 148. <https://rm.coe.int/16806d3644>.
- Consell d'Europa.** 2019. *Cinquè Informe del Comité d'Experts respecte d'Espanya*, adoptat en la 1356ª reunió, de 9 d'octubre de 2019. Estrasburg: Consell d'Europa.
- Consell d'Europa.** 2021. *Evaluation by the Committee of Experts of the implementation of the recommendations for immediate action contained in the Committee of Experts' fifth evaluation report on Spain*. Estrasburg: Consell d'Europa.
- Consell d'Europa.** 2021. *Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe in the application of the Charter by Spain*. Estrasburg: Consell d'Europa.
- Departament de Justícia.** 2005. *Llibre verd de l'Administració de justícia. Documents de treball*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Departament de Justícia.** 2012. *La llengua catalana a la justícia*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Duarte i Montserrat, Carles.** 1983. «Taula rodona sobre la normalització lingüística en l'activitat jurídica a Catalunya». *Revista de Llengua i Dret* 1: 117-118.
- Govern de les Illes Balears.** s.d. *Justícia en català*. <http://www.illesbalears.cat/sites/justiciaencatala/ca/presentacio/?campa=yes>.
- Jiménez-Salcedo, Juan & Carbonneau, Jean-Rémi.** 2021. «Bilingüisme de sentit únic: els obstacles a la plenitud institucional de les llengües perifèriques de l'Estat espanyol». *Revista de Llengua i Dret* 76: 1-21. <https://doi.org/10.2436/rld.i76.2021.3728>.
- Llabrés Fuster, Antoni.** 2021. «L'Administració de justícia a les Illes Balears, també en català». *Blog de la Revista de Llengua i Dret*. <https://eapc-rld.blog.gencat.cat/2021/09/30/ladministracio-de-justicia-a-les-illes-balears-tambe-en-catala-antoni-llabres-fuster/>.
- Marí Mayans, Isidor.** 2004. «Cinc qüestions entorn del plurilingüisme estatal». *Llengua, Societat i Comunicació* 2: 25-28. <https://doi.org/10.1344/LSC-2004.2.5>.
- MPTFP = Ministerio de Política Territorial y Función Pública.** 2014. *Cuarto informe sobre el cumplimiento en España de la Carta Europea de las Lenguas*

Regionales o Minoritarias del Consejo de Europa 2010-2012. Madrid: Gobierno de España.

Ministerio de Política Territorial y Función Pública. 2017. *Quinto informe sobre el cumplimiento en España de la Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias del Consejo de Europa 2014-2016*. Madrid: Gobierno de España.

Ministerio de Política Territorial y Función Pública. 2021. *Report on the recommendations for immediate action made by the Committee of Ministers of the Council of Europe in its recommendation of 11 December 2019 on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages*. Madrid: Gobierno de España.

Normand, Martin. 2021. «Active offer as a norm for public services delivery». En *Dimensions of cultural security for national and linguistic minorities*, edició de Jean-Rémi Carbonneau, Fabian Jacobs & Ines Keller, 97-115. Berlín: Peter Lang.

Pla i Boix, Anna M. 2005. *El règim jurídic de les llengües a l'Administració de justícia*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms.

Plataforma per la Llengua. 2019. *Dades de l'ús de la llengua als Graus de Dret i Màsters d'Advocacia de les universitats catalanes*. Barcelona: Plataforma per la Llengua. <https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/estudis-i-publicacions/257/dades-de-lus-de-la-llengua-als-graus-de-dret-i-masters-dadvocacia-de-les-universitats-catalanes>.

Pradilla Cardona, Miquel A. & Isidor Marí Mayans. 2022. *Pacte Nacional per la Llengua. Un marc sociolingüístic igualitari per a la llengua catalana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Pons Parera, Eva. 2011. «Els efectes de la STC 31/2010, de 28 de juny, sobre el règim lingüístic de l'Estatut d'autonomia de Catalunya». *Revista d'Estudis Autònoms i Federals* 12: 120-152.

Pons Parera, Eva. 2019. *La jurisprudència del Tribunal Constitucional i la garantia dels drets lingüístics a l'Estat espanyol*. València: Càtedra de Drets Lingüístics-Universitat de València.

Pou i Pujolràs, Agustí. 2007. «El català a l'Administració de justícia i el nou Estatut». *Revista de Llengua i Dret* 48: 133-186.

- Segura Ginard, Lluís.** 2019. «Al voltant de quaranta anys d'oficialitat i d'usos institucionals de les llengües pròpies de les comunitats autònomes». *Revista de Llengua i Dret* 72: 5-20. <http://dx.doi.org/10.2436/rld.i72.2019.3376>.
- Tasa Fuster, Vicenta.** 2017. «El sistema español de jerarquía lingüística. Desarrollo autonómico del artículo 3 de la Constitución: lengua del Estado, lenguas cooficiales, otras lenguas españolas y modalidades lingüísticas. Teoría y praxis». *Revista de Derecho Político* 100: 51-79. <https://doi.org/10.5944/rdp.100.2017.20682>.
- Triadú i Vila-Abadal, Joaquim.** 2002. «Perspectiva constitucional i Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries». *Revista de Llengua i Dret* 37: 129-151.
- TSJIB = Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears.** 2022. *Memòria 2021. Estat, funcionament i activitats*. <https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Poder-Judicial/Tribunales-Superiores-de-Justicia/TSJ-Illes-Balears/Actividad-del-TSJ-Balears/Memoria-Judicial/Memoria-del-Tribunal-Superior-de-Justicia-Illes-Balears-2021>.
- Universitat de les Illes Balears.** 2020. *Enquesta sobre els usos lingüístics a la UIB, setembre 2019*. https://pl.uib.es/digitalAssets/613/613923_usos-linguistics-a-la-uib.pdf.
- Urrutia Libarona, Iñigo.** 2013. «Derechos fundamentales y derechos lingüísticos en el ámbito de la Justicia». En *Poder Judicial y modelo de Estado*, edició de Manuel Gerpe Landín & Miguel Ángel Cabellos Espiérrez, 151-195. Barcelona: Atelier.

Fonts jurídiques

Legislació

Acord de 28 d'abril de 2011, del Ple del Consell General del Poder judicial, pel qual s'aprova el Reglament 2/2011 de la carrera judicial. BOE núm. 110, 09/05/2011, 46297-46405.

Constitució espanyola. BOE núm. 311, 29/12/1978, 29313-29424.

Instrument de ratificació de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries feta a Estrasburg el 5 de novembre de 1992. BOE núm. 222, 15/09/2001, 34-733-34749.

Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial. BOE núm. 157, 02/07/1985.

Llei orgànica 1/2007, de 28 de febrer, de reforma de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears. BOE núm. 52, 01/03/2007.

Llei orgànica 16/1994, de 8 de novembre, per la qual es reforma la Llei orgànica del poder judicial. BOE núm. 268, 09/11/1994, 34605-34628.

Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística de les Illes Balears. BOCAIB núm. 15, 20/05/1986, 255-263.

Reial decret 905/2007, de 6 de juliol, pel qual es creen el Consell de Llengües Oficials en l'Administració General de l'Estat i l'Oficina per a les Llengües. BOE núm. 172, 19/07/2007, 31373-31375.

Jurisprudència

Interlocutòria del Tribunal Constitucional 166/2005, de 19 d'abril.

STC = Sentència del Tribunal Constitucional 25/1981, de 14 de juliol.

STC 82/1986, de 26 de juny.

STC 84/1986, de 26 de juny.

STC 56/1990, de 29 de març.

STC 36/1991, de 14 de febrer.

STC 87/1997, de 24 d'abril.

STC 105/2000, de 13 d'abril.

STC 253/2005, d'11 d'octubre.

STC 31/2010, de 28 de juny.